

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Huttunen, Marjukka; Husso, Marita; Hietämäki, Johanna

Title: Sukupuoliero parisuhdeväkivallan yleisyydessä ja sen havaitsemisessa lasten ja nuorten näkökulmasta

Year: 2015

Version:

Please cite the original version:

Huttunen, M., Husso, M., & Hietämäki, J. (2015). Sukupuoliero parisuhdeväkivallan yleisyydessä ja sen havaitsemisessa lasten ja nuorten näkökulmasta. *Janus : sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 23(4), 369-386.
<http://ojs.tsv.fi/index.php/janus/article/view/53491>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Sukupuoliero parisuhdeväkivallan yleisyydessä ja sen havaitsemisessa lasten ja nuorten näkökulmasta

Marjukka Huttunen: YTK, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylän yliopisto

Marita Husso: YTT, dosentti, yliopistonlehtori, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto

Johanna Hietamäki: YTT erikoistutkija, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

marjukkahuttunen@gmail.com, marita.husso@jyu.fi, johanna.hietamaki@thl.fi

Janus vol. 23 (4) 2015, 369–386.

Tiivistelmä:

Artikkelin tavoitteena on selvittää vanhempiin kohdistuvan parisuhdeväkivallan yleisyyttä sitä kotonaan todistaneiden ja kokeneiden 11–17-vuotiaiden lasten ja nuorten näkökulmasta. Aineistona on käytetty Lapsiuhritutkimus 2008 -aineistoa, jonka otoskoko on 13 459. Artikkelissa tarkastellaan lasten ja nuorten havaitsemaa vanhempiin kohdistunutta parisuhdeväkivaltaa sukupuolinäkökulmasta. Pääasiallisina menetelminä on käytetty ristiintaulukointia ja χ^2 -testiä.

Tulosten perusteella henkinen väkivalta oli yleisintä, lievä fyysinen väkivalta seuraavaksi yleisintä ja vakava fyysinen väkivalta harvinaisempaa. Sukupuolten välinen ero näkyi myös eri väkivallan muotojen kasautumisessa. Tulokset osoittavat, että lapset ja nuoret havaitsivat enemmän äitiin kuin isään kohdistunutta parisuhdeväkivaltaa. Lisäksi tytöt kertoivat havainneensa kumpaankin vanhempaansa kohdistunutta parisuhdeväkivaltaa selvästi enemmän kuin pojat. Mahdolliseksi syyksi tyttöjen ja poikien väliselle erolle väkivallan havaitsemisessa esitetään artikkelissa sukupuolten väliset erot väkivallan kohtaamisen tavoissa, väkivaltaan suhtautumisessa ja väkivaltilanteiden tulkinnoissa.

Johdanto

Artikkelissa käsitellään vanhempiin kohdistuvan parisuhdeväkivallan yleisyyttä sitä kotonaan havainneiden 11–17-vuotiaiden lasten ja nuorten näkökulmasta. Parisuhdeväkivalta ja erityisesti naisiin kohdistuva väkivalta nousi Suomessa merkittäväksi tutkimusalaksi vasta 1990-luvulla, ja sen jälkeen myös julkinen keskustelu on vilkastunut. Vaikka aihe on ollut hyvinkin näkyvä läpi koko 2000-luvun, ei väkivallan määrässä ole tapahtunut suuria muutoksia tänä aikana (Piispa 2006). On selvää, että kyseessä on laaja yhteiskunnallinen ja sosiaalinen ongelma ja että läheisissä suhteissa tapahtuva väkivalta on selkeästi sukupuolistunutta.

Väkivallan yleisyydestä kertoo se, että nykyisen puolison tekemän fyysisen tai seksuaalisen väkivallan kohteeksi on Suomessa tutkimusten mukaan joutunut viidesosa parisuhteessa olevista naisista. Määrällisesti tämä tarkoittaa noin 300 000 naista. Entisistä puolisoista puhuttaessa määrä on vieläkin suurempi: puolet naisista on joskus joutunut entisen miehensä väkivallan tai uhkailun kohteeksi (Heiskanen & Piispa 1998; Piispa 2006.)ⁱ Lisäksi Suomi sijoittuu toiseksi naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyyttä kartoittavassa EU:n laajuisessa tutkimuksessa (Euroopan Unioni 2014).

Naiset kohtaavat väkivaltaa todennäköisimmin juuri parisuhteissaan. Myös miehet joutuvat väkivallan kohteeksi parisuhteissaan. Lisäksi miehet ovat naisia huomattavasti useammin tuntemattomien heihin kohdistaman väkivallan kohteena, ja näissä tapauksissa tekijänä on yleensä toinen mies. Parisuhdeväkivallassa on tutkimusten mukaan määrällisten sukupuolierojen lisäksi myös laadullisia eroavaisuuksia: naiset ovat parisuhdeväkivallan kohteena miehiä useammin toistuvasti ja saavat väkivallan seurauksena vammoja useammin kuin miehet. Naisille aiheutuu parisuhdeväkivallasta yli kaksi kertaa useammin fyysisiä vammoja ja yli kolme kertaa useammin psyykkisiä seurauksia kuin miehille. Naisten vammat ovat myös vakavampia ja he kokevat väkivallan uhan miehiä useammin psyykkisesti vahingoittavaksi. (Dobash & Dobash 2004; Heiskanen & Ruuskanen 2010.)

Parisuhdeväkivalta jaetaan usein fyysiseen, henkiseen ja seksuaaliseen väkivaltaan. Näiden lisäksi voidaan eritellä esimerkiksi uskonnollinen ja taloudellinen väkivalta. Fyysinen väkivalta voi sisältää tukistamista, lyömistä, potkimista tai kuristamista; monesti useita muotoja yksittäisen pahoinpitelyn aikana (Lehtonen & Perttu 1999; Devries ym. 2013). Henkinen väkivalta on arkikielessä käytetty käsite, jota on tutkimuksissa määritelty eri tavoin (esim. Notko 2011). Tässä tutkimuksessa

henkiseksi väkivallaksi on määritelty nimitely, pilkkaaminen, halventaminen ja väkivallalla uhkailu. Edellisten lisäksi tyypillinen henkiseksi väkivallaksi kutsuttu väkivallan muoto on myös kontrollointi eli toistuvat pyrkimykset rajoittaa toisen elämää, esimerkiksi liikkumista, pukeutumista ja sosiaalisia suhteita. (Lehtonen & Perttu 1999.) Eri parisuhdeväkivallan muodot esiintyvät tyypillisesti myös yhdessä (Krebs ym. 2011).

Lasten näkökulmasta vanhempien välistä parisuhdeväkivaltaa on tutkittu melko vähän ja tällöin sekä sukupuolinäkökulma että lapsilähtöinen tutkimus ovat olleet poikkeuksellisia. Lasten altistumisesta parisuhdeväkivallalle ei ole tarkkoja tilastotietoja, sillä sen tutkiminen suoraan lapsilta itseltään kysymällä on ollut harvinaista. Väkivallalla on kuitenkin havaittu eri tutkimuksissa olevan sekä suoria että pidemmän aikavälin vaikutuksia lasten hyvinvointiin. Parisuhdeväkivallan on todettu olevan sosiaalisesti periytyvää (Heiskanen & Piispa 1998; Johnson 1998; Jokinen 2000). Lisäksi sille altistuminen vaikuttaa tutkimusten mukaan negatiivisesti lapsen psyykkiseen vointiin ja aiheuttaa ristiriitaisia tunteita suhteessa omiin vanhempiin (esim. Fantuzzo & Mohr 1999; Goldblatt 2003; Buckley ym. 2007; Cater 2004).

Väkivallan vaikutuksista lapseen kiinnostuttiin kansainvälisessä tutkimuksessa 1980-luvulla. Aihepiiriin tutkimus on ollut lähinnä kvantitatiivista ja psykologista tai lääketieteellistä. 2000-luvun alkupuolelta lähtien kansainvälinen tutkimus on lisääntynyt huomattavasti. Suomessa lasten väkivaltakokemusten tutkimus on kuitenkin ollut suhteellisen vähäistä. Varsinkin lasten omia kertomuksia perheväkivallasta on tutkittu hyvin vähän (Eskonen 2005; Oranen 2008; Øverlien & Hydén 2009). Noora Ellonen ja Heikki Sariola (2008) ovat tutkineet vanhempiin kohdistuvaa väkivaltaa lasten näkemänä käyttämämme aineiston pohjalta, mutta he eivät ole rajanneet tarkastelua parisuhdeväkivaltaan. Nimenomaan sukupuolen merkitystä huomioivasta näkökulmasta tehty lasten kokemuksiin liittyvä tutkimus on siten ollut varsin vähäistä.

Tutkimme tässä artikkelissa lasten ja nuorten havaitsemaa vanhempien välistä parisuhdeväkivaltaa tilastollisin menetelmin. Aineistona käytämme kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisten vastauksia turvallisuuskyselyn kysymyksiin siitä, ovatko vastaajat nähneet kotonaan äitiinsä tai isäänsä kohdistuvaa väkivaltaa. Vastauksista selviää myös, kuka on väkivallan tekijä ja millaisia eri väkivallan tyyppisiä lapset ja nuoret ovat havainneet. Selvitämme aineiston pohjalta, kuinka yleistä vanhempiin kohdistunut parisuhdeväkivalta on lasten ja nuorten havainnoimana ja miten se jakautuu sukupuolten välillä. Tarkastelemme sukupuolten välisiä eroja sekä vanhempiin kohdistuneen parisuhdeväkivallan jakautumisen että lasten ja nuorten havaintojen osalta. Lisäksi selvitämme, millaisia eri väkivallan muotoja vastauksissa tulee esille. Lopuksi pohdimme

väkivallan sukupuolistuneisuuden syitä ja merkityksiä sekä esitämme kysymyksiä jatkotutkimukselle.

Lapset parisuhdeväkivallan kokijoina

Arviot vanhempien väliselle väkivallalle kotonaan altistuneiden lasten määrästä vaihtelevat huomattavasti niin Suomessa kuin kansainvälisesti (Cater 2004; Eskonen 2005; Øverlien 2010). Markku Heiskasen ja Minna Piispan (1998) tutkimusaineiston perusteella on arvioitu, että vähintään 17 % suomalaisista lapsista on kokenut perheväkivaltaa sen jossain muodossa (Dufva 2001). Uudemmassa tutkimuksessa taas kolmasosa väkivaltaa joskus entisen tai nykyisen parisuhteensa aikana kokeneista naisista arvioi lastensa joskus todistaneen äitinsä pahoinpitelyä (Piispa 2006). On tärkeää huomata, että lasten ei tarvitse välttämättä suoraan visuaalisesti todistaa väkivaltaa huomatakseen sen olemassaolon (Mullender ym. 2002). Tuloksemme eivät siis kerro suoraan kotona tapahtuvan väkivallan määrästä vaan lasten ja nuorten siitä tekemistä havainnoista ja heidän kertomastaan väkivallasta.

Käytämme tässä artikkelissa käsitettä parisuhdeväkivalta. Käsitteen valinta kuvaa tutkimaamme väkivallan muotoa ja toimii samalla sisällöllisenä rajauksena. Lasten ja nuorten osalta käytämme pääsääntöisesti käsitettä väkivallan havaitseminen. Myös käsitteitä *todistaminen* (*witnessing*, *observing*) ja nykyään etenkin *altistuminen* (*exposure*) on käytetty kansainvälisessä tutkimuksessa. Kokemuksen (*experience*) käsitettä käytetään erityisesti lapsilähtöisessä, lasten toimijuuden ja subjektiivisuuden huomioon ottavassa tutkimuksessa. (Cater 2004; Øverlien & Hydén 2009; Øverlien 2010.) Väkivallan kokemisesta puhumalla korostetaan väkivallan kokemuksen kokonaisvaltaisuutta ja sitä, että väkivallan näkemisen tai kuulemisen seuraukset eivät rajoitu ainoastaan tilanteen todistamisen hetkeen. Tämä on erittäin tärkeä ja kannatettava näkökulma. Tässä yhteydessä päädyimme kuitenkin lasten ja nuorten väkivallan havainnoista puhumiseen, koska se selkeyttää tulosten esittelyä.

Lapsille vanhempiin kohdistuvan parisuhdeväkivallan havaitsemisesta seuraavat ongelmat voidaan jakaa kahdentyyppisiin: tulkitsemiseen ja merkityksenantoon liittyviin ongelmiin sekä enemmän tutkittuihin ”suoriin” vaikutuksiin, kuten psyykkisiin oireisiin ja käyttäytymisen ongelmiin. Edellisten osalta ristiriidan muodostaa se, että lapsen täytyy tulkita ja käsitteellistää väkivaltaisen vanhemman käytöstä. Åsa Caterin (2004; 2007) mukaan lapset oppivat jo varhain pitämään

väkivaltaa negatiivisena asiana, mutta toisaalta myös liittämään sen mieheyteen ja maskuliinisuuteen. Isät edustavat lapsille miehen mallia, mutta heihin ei yleensä liitetä väkivaltaa vaan ennemminkin huolehtivuutta ja muita positiivisia ominaisuuksia. Tästä voi syntyä sisäinen ristiriita: miten lapsi voi nähdä isän rakastavana vanhempana tai isät yleisesti hyvinä, mutta pitää väkivaltaa silti pahana (mt.).

Myös miesten ja naisten erilaiset näkemykset parisuhdeväkivallasta vaikuttavat lasten käsityksiin. Esimerkiksi äidin ja isän erilaiset tulkinnat ja kertomukset väkivaltaisista tapahtumista voivat johtaa lapsen kaksijakoiseen ymmärrykseen väkivaltaisista tapahtumista. Lasten tunteet vanhempiaan kohtaan voivat olla hyvinkin ambivalentteja, jos lapsi joutuu punnitsemaan lojaaliuden ja toista vanhempaa vastaan asettumisen välillä. Esimerkiksi väkivaltaista isää kohtaan saatetaan tuntea vihaa ja vastenmielisyyttä, mutta myös empatiaa ja huolta tämän selviytymisestä sekä tarvetta nähdä tämä hyvänä isänä. Uhrina ollutta äitiä kohtaan lapset saattavat tuntea myötätuntoa ja suojelunhalua. Samalla he saattavat tuntea myös vihaa siitä, ettei tämä ole kyennyt suojelemaan lapsia, tai syyllisyyttä siitä, etteivät itse ole kyenneet puolustamaan äitiään. (Goldblatt 2003; Cater 2004, 2007; Buckley ym. 2007.)

Monet tutkimustulokset viittaavat väkivallan periytyvyyteen: äitinsä pahoinpitelyä todistaneet pojat käyttävät todennäköisemmin väkivaltaa aikuisina, ja tytöt joutuvat todennäköisemmin väkivallan uhriksi. Suomessa niistä miehistä, joiden isä oli joskus ollut väkivaltainen, 40 % oli itse ollut väkivaltaisia puolisoaan kohtaan, kun väkivallattomien isien pojista vain 14 % oli joskus ollut väkivaltaisia. Sosiaalisen oppimisen mallissa tämä selitetään yleensä niin, että pojat saavat väkivaltaa nähdessään vahvan viestin oikeudestaan vaatia kuuliaisuutta kumppaniltaan ja käyttää väkivaltaa tavoitteen saavuttamiseen. Tytöt taas näkevät äitiensä olevan avuttomia väkivallan edessä ja saattavat siirtää tämän mallin aikuisiän suhteisiin. Myös negatiiviset asenteet naisia kohtaan ovat yleisempiä lapsuudessaan perheväkivallalle altistuneilla pojilla. (Heiskanen & Piispa 1998; Johnson 1998; Piispa 2006; Holt ym. 2008; Øverlien 2010; Lee ym. 2012.) On kuitenkin syytä huomata, että väkivallan jatkumista sukupolvelta toiselle tukevista viitteistä huolimatta suurin osa lapsuudessaan väkivaltaa kokeneista ei elä aikuisena väkivaltaisessa parisuhteessa. Perheessä koetun väkivallan lisäksi väkivaltaan suhtautumiseen ja omaan käyttäytymiseen vaikuttavat siten myös monet muut tekijät. (Cater 2004.)

Perheessä tapahtuvalle väkivallalle altistuminen voi vaikuttaa monin tavoin lapsen psyykkiseen,

emotionaaliseen ja kognitiiviseen toimintaan. Väkivaltaa kohdanneilla lapsilla ja nuorilla esiintyy esimerkiksi enemmän psyykkisiä ongelmia, käytöshäiriöitä ja ongelmia koulussa, ja tavallista yleisempää on myös väkivaltainen käytös erityisesti vanhempia kohtaan. (Edleson 1999; Fantuzzo & Mohr 1999; Holt ym. 2008; Meltzer ym. 2009; Øverlien 2010.) Lisäksi lapsi on todennäköisemmin myös kokenut itse väkivaltaa kotona, mikäli vanhempien välillä on väkivaltaa (ks. esim. Fantuzzo & Mohr 1999; Oranen 2001; Holt ym. 2008; Øverlien 2010). Toisaalta suurelle osalle lapsista ei seuraa mitään mainituista ongelmista. Yhdeksi merkittäväksi tekijäksi selviytymisessä on nostettu esiin vahva ja positiivinen suhde edes toiseen huoltajaan, yleensä äitiin. (Keskinen 2005; Holt ym. 2008; Øverlien 2010.)

Sukupuolen vaikutukset väkivallan lapsille aiheuttamiin ongelmiin ovat tutkimusten mukaan monensuuntaisia. Vaikuttaa siltä, että pojilla ongelmat ovat hieman yleisempiä ja ilmenevät todennäköisemmin ulospäin suuntautuvana vihamielisyytenä ja aggressiona, kun taas tytöt kärsivät poikia enemmän esimerkiksi masennuksesta. (Edleson 1999; Fantuzzo & Mohr 1999; Holt ym. 2008.) Myös väkivallan tekijänä ja kohteena olleen vanhemman sukupuoli voi vaikuttaa siihen, miten lapset reagoivat väkivaltaan, ja tyttöjen ja poikien selviytymiskeinot itseensä kohdistuneesta kaltoinkohtelusta ovat usein erilaisia (Lepistö & Paavilainen 2011). Lasten väkivallan kohtaamista ja kokemista koskevissa tutkimuksissa ei kuitenkaan ole usein menty sukupuolten välisten erojen tai yhtäläisyyksien toteamista pidemmälle. Väkivallan ja sukupuolen yhteydet ja vaikutukset lasten käsityksiin ja toimintaan ovat siten monelta osin vielä tutkimatta.

Sukupuolistunut väkivalta tutkimuskohteena

Parisuhdeväkivaltaa on selitetty teoreettisesti esimerkiksi biologisilla ja psykologisilla selitysmalleilla (Dobash & Dobash 1992; Jokinen 2000). Tässä artikkelissa hyödynnämme yhteiskuntatieteellisiä keskusteluja ja sukupuolentutkimusta. Tarkastelemme sukupuolta toiminnan ja tapaisuuksien kautta tuotettuna erottelun välineenä. Ymmärrämme sukupuolen esityksenä ja tapaisuutena: naiseuteen ja mieheyteen liittyvien eleiden ja tapojen esittämisenä ja toistamisena (Jokinen 2005). Sukupuolen muotoutuminen on siten koko elämän kestävä vuorovaikutteinen prosessi (Lundgren 1998; McNay 2000). Sukupuolta tuotetaan myös väkivaltaisella käyttäytymisellä, joka usein tulkitaan sukupuolesta johtuvaksi pikemminkin kuin sen tuottajaksi (Butler 2006; West & Zimmerman 1987). Tekemisen ja toiston, myös kielellisen, myötä kahden sukupuolen malli muodostuu luonnolliseksi (Butler 2006). Vaikka sukupuoli ei selitä väkivaltaa tai

väkivallattomuutta, väkivalta ja väkivallan uhka muovaavat oleellisesti myös sukupuolten välisiä suhteita. Elämme kulttuurissa, jossa väkivalta mielletään maskuliinisuuden symboliksi ja jossa maskuliinista ruumiillisuutta tuotetaan ja arvotetaan vallan ja voiman esittämisen kautta. (Archer 1994; Collins 2008; Hearn 2013.)

Sukupuolistunutta väkivaltaa koskevissa tutkimuksissa tarkastellaan yhteiskunnassa ilmenevää vallan käyttötapaa, joka perustuu sukupuolten epäsymmetriselle suhteelle. Naisiin kohdistuvan väkivallan, etenkin parisuhdeväkivallan, sivuuttaminen sekä sosiaalialalla, terveydenhuollossa, koulutuksessa että oikeuslaitoksissa kuvaa tätä ilmiötä. Kotona tapahtuvaa väkivaltaa on pidetty pitkään uhrin yksityisasiana. Parisuhdeväkivalta tuli yleisen syytteen alaiseksi Suomessa vasta vuonna 1995. (Niemi-Kiesiläinen 1999; Piispa & Heiskanen 2000.) Niin juridisessa yhteydessä kuin arkikäsitelyssäänkin on pitkään ollut vallalla uhria syyllistävä diskurssi. Tällaisten puheapojen on todettu nousevan esiin myös viranomaisten ja auttajatahojen kanssa väkivallasta keskusteltaessa. Erityisesti naisten osasyllisyyttä ja provosointia koskevat ajatukset ovat parisuhdeväkivallan kohdalla yleisiä. (Niemi-Kiesiläinen 1999; Husso 2003; Keskinen 2005; Husso & Virkki 2008; Virkki & Lehtikangas 2014.)

Väkivaltaan suhtautumista hankaloittaa osaltaan se, että väkivallan käyttöä ei kaikissa tilanteissa tuomita. Päinvastoin: osaa väkivallasta pidetään yhteiskunnassamme hyväksyttynä ja jopa kunniallisena, kuten poliisin tai armeijan edustamaa virallista väkivaltakoneistoa, osaa taas sanktioituna, joskin paradoksaalisesti pitkälti samojen virallisten väkivallan koneistojen toimesta. Yhteistä näille muodoille on kuitenkin se, että ne ovat pääasiassa miesten hallinnassa ja kytkeytyvät kiinteästi maskuliinisuuden esittämiseen. (Dobash & Dobash 1998b; Jokinen 2000; Keskinen 2005; Ronkainen & Näre 2008; Hamby & Grych 2013.) Maskuliinisuutta tuotetaan usein voiman, vallan ja kilpailun sävyttämässä muodossa, ja kyky väkivallan käyttöön ongelmien ratkaisemisen välineenä on osa tätä prosessia (Hatty 2000; Husso 2003).

Sukupuolen merkityksen huomioiva parisuhdeväkivallan tutkimus on lähtöisin 1960–1970-luvuilta angloamerikkalaisesta tutkimusperinteestä. Sukupuolistuneen näkökulman saaminen tutkimuksen valtavirraksi on vaatinut suuren määrän tilastollista tutkimusta naisiin kohdistuvasta väkivallasta. (Dobash & Dobash 1998a; Johnson 1996; 1998). Suomalaisessa parisuhdeväkivallan tutkimuksessa alettiin kiinnittää huomiota ilmiön sukupuolistuneisuuteen vasta 1990-luvulla (ks. esim. Keskinen 2005; Holma & Partanen 2008; Ronkainen & Näre 2008). Ensimmäinen laaja tilastollinen tutkimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta Suomessa paljasti ilmiön laajuuden (Heiskanen & Piispa 1998).

Aiemmin vallalla olleen yksilöpsykologisen näkökulman sijaan väkivaltaa analysoidaan nykytutkimuksessa usein osana yhteiskunnallisia valtarakenteita, sosiaalisia suhteita ja sukupuolistuneita käytäntöjä (Husso & Virkki 2008; Hearn 2013).

Tutkimuksen tarkoitus, aineisto ja menetelmät

Artikkelin tavoitteena on lisätä tietoa parisuhdeväkivallan esiintymisestä sitä perheissään kohdanneiden lasten ja nuorten näkökulmasta. Artikkelissa tarkastellaan vanhempiin kohdistuneen parisuhdeväkivallan yleisyyttä lasten kertomanana. Erityinen kiinnostuksen kohde on se, miten parisuhdeväkivalta ja sen havaitseminen jakautuvat sukupuolen mukaan. Tarkastelemme ensin eroja äitien ja isien osuuksissa väkivallan tekijöistä ja uhreista lasten ja nuorten vastausten perusteella. Toiseksi tarkastelemme tyttöjen ja poikien välisiä eroja siinä, miten he kertovat vanhempiin kohdistuneesta parisuhdeväkivallasta.

Artikkeli perustuu Lapsiuhritutkimus 2008 -tutkimusaineistoon, joka kerättiin Suomessa 2008 (Ellonen ym. 2008/2010). Aineiston perusjoukkona olivat suomen- ja ruotsinkielisten peruskoulujen oppilaat, pois lukien Ahvenanmaa. Otantamenetelmänä käytettiin ositettua ryväotantaa Tilastokeskuksen vuonna 2007 edellisvuoden luokkatietojen pohjalta laatimien otosten perusteella. Alkuperäisen otoksen koko oli 680 koulua, 984 luokkaa ja 20 334 oppilasta. Kyselyyn vastasi 13 459 kuudes- ja yhdeksäsluokkalaista oppilasta. Aineistossa ei ollut systemaattista katoa. Vastaukset kerättiin oppilailta strukturoidulla kyselylomakkeella internetkyselyn muodossa oppitunnin aikana. Kyselyssä selvitettiin vastaajien elämäntilannetta sekä rikos-, väkivalta- ja kiusaamiskokemuksia. (Lapsiuhritutkimus 2012.)

Tätä tutkimusta varten aineistosta on valikoitu vanhempiin kohdistunutta väkivaltaa koskeviin kysymyksiin saadut vastaukset. Tarkasteltavat muuttajat koskevat äitiin tai isään kotona kohdistunutta väkivaltaa. Vanhempaan kohdistunutta väkivaltaa mitattiin kysymyksellä *Oletko nähnyt tai kuullut, että äidillesi on tapahtunut jotakin seuraavista asioista kotonanne viimeisten 12 kuukauden aikana?* Kysytyt väkivallan muodot ovat: *Häntä on nimitelty, Häntä on pilkattu tai halvennettu, Häntä on uhattu väkivallalla, Häntä on tönäistyt tai ravisteltu väkivaltaisesti, Häntä on tukistettu, Häntä on lyöty avokämmenellä, Häntä on lyöty nyrkillä, Häntä on lyöty jollakin esineellä, Hän on saanut selkäsaunan, Häntä kohti on hyökätty veitsellä, Häntä on uhattu ampumaseella (esim. revolverilla) ja Hän on joutunut muunlaisen väkivallanteon kohteeksi.* Vastausvaihtoehdot ovat *ei* ja *kyllä*. Toiseen kysymykseen annettujen vastausten perusteella

eroteltiin parisuhdeväkivaltatapaukset muusta perheväkivallasta: *Kuka oli henkilö, joka teki äidillesi edellä mainittuja tekoja? Voit valita useamman eri vaihtoehdon.* Vastausvaihtoehdot ovat *Isä, Isäpuoli, Veli, Sisko, Minä itse, Muu sukulainen, kuka?, Muu henkilö, kuka?*. Vastaavat kysymykset esitettiin myös isään kohdistunutta väkivaltaa koskien, jolloin tekijävaihtoehtoina on isän ja isäpuolen sijaan äiti ja äitipuoli.

Aineisto analysoitiin käyttäen SPSS 20.0 -ohjelmaa. Tutkimuksessa käytetään kuvailevaa aineiston analyysia (frekvenssejä ja prosenttiosuuksia) sekä ristiintaulukointia ja χ^2 -testiä ryhmien välisten erojen tarkasteluun. Koska väkivallanteon muotoa ja tekijää koskevat muuttujat ovat erillisiä, niitä on yhdistelty useassa kohtaa keskenään uusiksi muuttujiksi. Näin on saatu selville, ketkä lapsista ovat kokeneet nimenomaan vanhempien toisiinsa kohdistamaa väkivaltaa eikä muulta taholta vanhempaan kohdistunutta väkivaltaa. Ensinnäkin, parisuhdeväkivallasta muodostettiin summamuuttuja erittelemällä tapaukset, joissa vastaaja oli vastannut *kyllä* mihin tahansa väkivallan muodoista (ks. väkivallan muodot taulukossa 3) ja joissa kyselyyn vastannut lapsi tai nuori oli maininnut väkivallan tekijäksi äiteihin kohdistuneessa väkivallassa isän tai isäpuolen ja isiin kohdistuneessa väkivallassa äidin tai äitipuolen. Näin saatiin selville, oliko lapsi kokenut parisuhdeväkivaltaa. Toiseksi, vanhempaan kohdistuneista 12 väkivallan muodosta tehtiin väkivallan muotoja kuvaavat summamuuttujat siten, että ne muodostivat kolme luokkaa: a) *henkinen väkivalta* (nimittely, pilkkaaminen tai halventaminen, väkivallalla uhkaaminen), b) *lievä fyysinen väkivalta* (tönäisy tai ravistelu, tukistaminen, avokämmenellä lyöminen, nyrkillä lyöminen) ja c) *vakava fyysinen väkivalta* (esineellä lyöminen, selkäsauna, veitsellä hyökkääminen, ampumaseella uhkaaminen) (taulukko 3). Nyrkillä lyöminen olisi voinut myös asettua kategoriaan vakava fyysinen väkivalta, kuten Ellonen ja Sariola (2008) ovat vastaavassa tutkimuksessaan luokitelleet. Ryhmittely tehtiin kuitenkin noudattamalla rikoslain mukaista rajaa lievän ja törkeän pahoinpitelyn välillä: vakavimmissa väkivallan muodoissa käytetään ”kättä pidempää” eli jotain esinettä, veistä, tai ampumasetta – hieman epämääräistä mutta vakavaa pahoinpitelyä kuvaavaa ”selkäsaunaa” lukuun ottamatta (Rikoslaki 39/1889, 5–6§).

Eri väkivallan muotojen kasautumista kuvaavat summamuuttujat muodostettiin koodaamalla vastausvaihtoehdot uudelleen niin, että kustakin koetusta väkivallan muodosta (henkinen, lievä fyysinen, vakava fyysinen) sai yhden pisteen. Edelleen tutkittiin vain parisuhdeväkivaltatapauksia lisäten ehdoksi väkivallan tekijä: äitiin kohdistuneessa väkivallassa isä tai isäpuoli, ja isään kohdistuneessa väkivallassa äiti tai äitipuoli. Näistä muuttujista pystyttiin tekemään parisuhdeväkivallan kasautumista kuvaava muuttuja, jossa vähimmillään kasautui yksi ja enimmillään kolme väkivallan muotoa.

Kysymyksen laajuuden vuoksi tässä tutkimuksessa ei ollut mahdollista ottaa huomioon lapsen kohdistuneen väkivallan yhteyksiä vanhempien väliseen väkivaltaan. Lisäksi analyysimenetelmän rajoitteena on se, että mikäli perheessä äidin, äitipuolen, isän tai isäpuolen lisäksi myös lapset tai muut sukulaiset ovat harjoittaneet väkivaltaa samaa vanhempaa kohtaan, aineistosta ei saada selville, mitkä väkivallan muodoista ovat olleet toisen vanhemman ja mitkä jonkun muun tekemiä. Tapauksia, joissa äitiin on kohdistunut väkivaltaa sekä isän tai isäpuolen että jonkun muun perheenjäsenen taholta, oli 291. Äitiin kohdistunutta parisuhdeväkivaltaa oli kokenut yhteensä 1190 lasta ja nuorta. Näin ollen neljäsosassa kaikista tapauksista, joissa äitiin oli kohdistunut parisuhdeväkivaltaa, häneen oli kohdistunut myös muuta perheväkivaltaa. Isään oli kohdistunut väkivaltaa sekä äidin tai äitipuolen että muun perheenjäsenen taholta 235 tapauksessa eli lähes kolmasosassa isiin kohdistuneista parisuhdeväkivaltatapauksista, joita oli yhteensä 747. Analyysissa ei myöskään ole eroteltu varsinaisten vanhempien ja äiti- tai isäpuolten osuuksia tekijöistä, vaikka tämä olisi ollut mahdollista, vaan tiiviyn vuoksi sekä lapsen vanhemman että muun elämänkumppanin tekemä väkivalta on määritelty parisuhdeväkivallaksi.

Lasten ja nuorten havaitsema parisuhdeväkivalta

Lapsiuhritutkimukseen osallistui kokonaisuudessaan 13 459 lasta ja nuorta. Heistä 50 % (n=6725) oli tyttöjä, 49,7 % (n=6690) poikia, ja 0,3 % (n=44) ei määritellyt sukupuoltaan. Kaikki vastaajat olivat iältään 11–17-vuotiaita. Kuudesluokkalaisia oli yli puolet (56,4 %) ja yhdeksäsluokkalaisia hieman vähemmän (42,6 %).

Taulukko 1: Tyttöjen ja poikien kokema vanhempiin kohdistunut parisuhdeväkivalta (N=13415) (ristiintaulukko)

	Äitiin kohdistunut ¹	Isään kohdistunut ²	Yhteensä
	%(n)	%(n)	%(n)
Tytöt	12,4 (831)	7,9 (531)	14,7 (987)
Pojat	5,4 (359)	3,2 (216)	6,5 (435)
Yhteensä	8,8 (1190)	5,6 (747)	10,6 (1422)

¹ $\chi^2=202,745$, $df=1$, $p<.001$

² $\chi^2=138,930$, $df= 1$, $p<.001$

Jompaankumpaan vanhempaansa kotona kohdistunutta parisuhdeväkivaltaa kertoi viimeisen vuoden aikana havainneensa 10,6 % (n=1422) kaikista tutkimukseen osallistuneista lapsista ja nuorista. Lasten ja nuorten havainnot parisuhdeväkivallasta olivat selvästi sukupuolistuneita (taulukko 1). He kertoivat havainneensa enemmän äitiin kuin isään kohdistunutta parisuhdeväkivaltaa. Lisäksi sukupuolten välinen ero tulee esille siten, että tytöt kertoivat poikia useammin havainneensa sekä äitiin että isään kohdistunutta parisuhdeväkivaltaa.

Taulukko 2: Äiteihin ja isiin kohdistuneen parisuhdeväkivallan erot (N=13459) (ristiintaulukko)

Nähty tai kuullut isään kohdistuvaa parisuhdeväkivaltaa ¹	Nähty tai kuullut äitiin kohdistuvaa parisuhdeväkivaltaa ¹		Yhteensä % (n)
	Ei % (n)	Kyllä % (n)	
Ei	89,4 (12038)	5,0 (674)	94,4 (12712)
Kyllä	1,7 (231)	3,8 (516)	5,6 (747)
Yhteensä	91,2 (12269)	8,8 (1190)	100,0 (13459)

¹ $\chi^2=3560,259$, $df=1$, $p<.001$

Molempiin vanhempiinsa kohdistunutta parisuhdeväkivaltaa kertoi havainneensa 3,8 % kaikista vastaajista (taulukko 2). Pelkästään toiseen vanhempaan kohdistuneen parisuhdeväkivallan kohteena oli useammin äiti kuin isä. Lähes 90 % eli suurin osa lapsista ja nuorista ei kertonut nähneensä tai kuulleensa kumpaankaan vanhempaansa kohdistuvaa parisuhdeväkivaltaa.

Parisuhdeväkivallan muodot vanhemman sukupuolen mukaan tarkasteltuna

Henkinen väkivalta oli parisuhdeväkivallan muodoista yleisin (taulukko 3.) Isän äitiin kohdistamaa henkistä väkivaltaa kertoi havainneensa useampi lapsi ja nuori kuin äidin isään kohdistamaa henkistä väkivaltaa. Yleisin äitiin kohdistunut parisuhdeväkivallan muoto oli lasten ja nuorten vastausten mukaan nimittely. Myös pilkkaaminen ja halventaminen oli yleisempää kuin lievä fyysinen väkivalta. Nimittely oli myös yleisin isiin kohdistuneen parisuhdeväkivallan muoto, vaikka isät olivat kokeneet sitä harvemmin kuin äidit. Toiseksi yleisimmin isiin kohdistui pilkkaamista ja halventamista. Muita parisuhdeväkivallan muotoja isiin oli kohdistunut lasten ja nuorten mukaan erittäin harvoin. Aineiston mukaan isien ja äitien välillä oli eroja myös siinä, kohdistuiko henkistä väkivaltaa molempiin vai vain toiseen vanhempaan. Yleisintä oli, että vain isä kohdisti äitiin henkistä väkivaltaa, toiseksi yleisintä oli, että väkivalta oli vastavuoroista, ja harvinaisinta oli, että vain äiti kohdisti isään henkistä väkivaltaa (kuvio 1).

Taulukko 3: Vanhempiin kohdistuneiden parisuhdeväkivallan muotojen yleisyys (N=12559-13447) (ristiintaulukko)

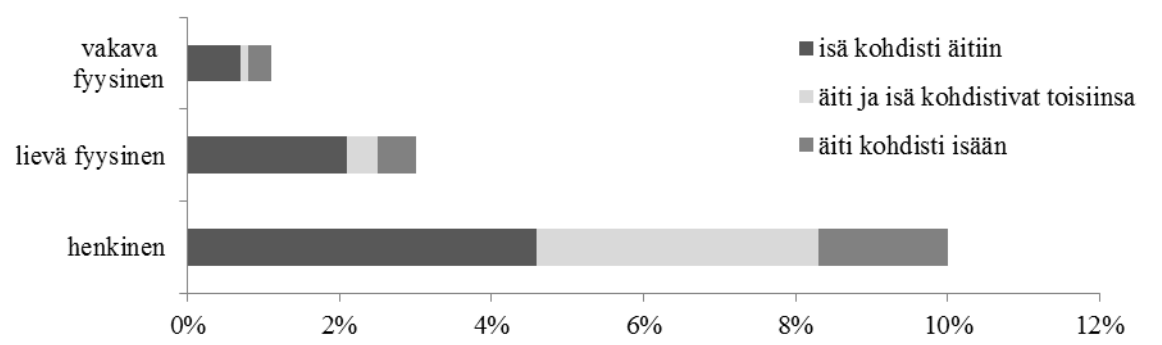
Väkivallan muoto	Äitiin % (n)	Isään % (n)	p-arvo	Yhteensä % (n)
<i>Henkinen väkivalta</i>	8,3 (1111)	5,3 (717)	<.001*	9,9 (1336)
Nimitelty	7,7 (994)	5,3 (670)		
Pilkattu tai halvennettu	4,6 (591)	2,7 (341)		
Uhattu väkivallalla	1,9 (239)	0,5 (67)		
<i>Lievä fyysinen väkivalta</i>	2,5 (336)	0,9 (118)	<.001*	3,0 (400)
Tönäisty tai ravisteltu väkivaltaisesti	1,9 (246)	0,6 (72)		
Tukistettu	0,8 (106)	0,2 (21)		
Lyöty avokämmenellä	1,1 (137)	0,5 (66)		
Lyöty nyrkillä	0,8 (100)	0,3 (37)		
Lyöty jollakin esineellä	0,5 (58)	0,2 (25)		
<i>Vakava fyysinen väkivalta</i>	0,8 (101)	0,3 (43)	<.001**	1,0 (134)
Saanut selkäsaunan	0,3 (37)	0,1 (13)		
Hyökätty kohti veitsellä	0,2 (22)	0,1 (10)		
Uhattu ampuma-aseella	0,2 (20)	0,0 (4)		
Muu väkivalta	1,0 (123)	0,2 (27)		

* p-arvo perustuu ristiintaulukolle tehtyyn χ^2 -testiin

** Fisherin tarkka testi, koska χ^2 -testin ehdot eivät täyty yhden solun havaitun frekvenssin ollessa alle 5

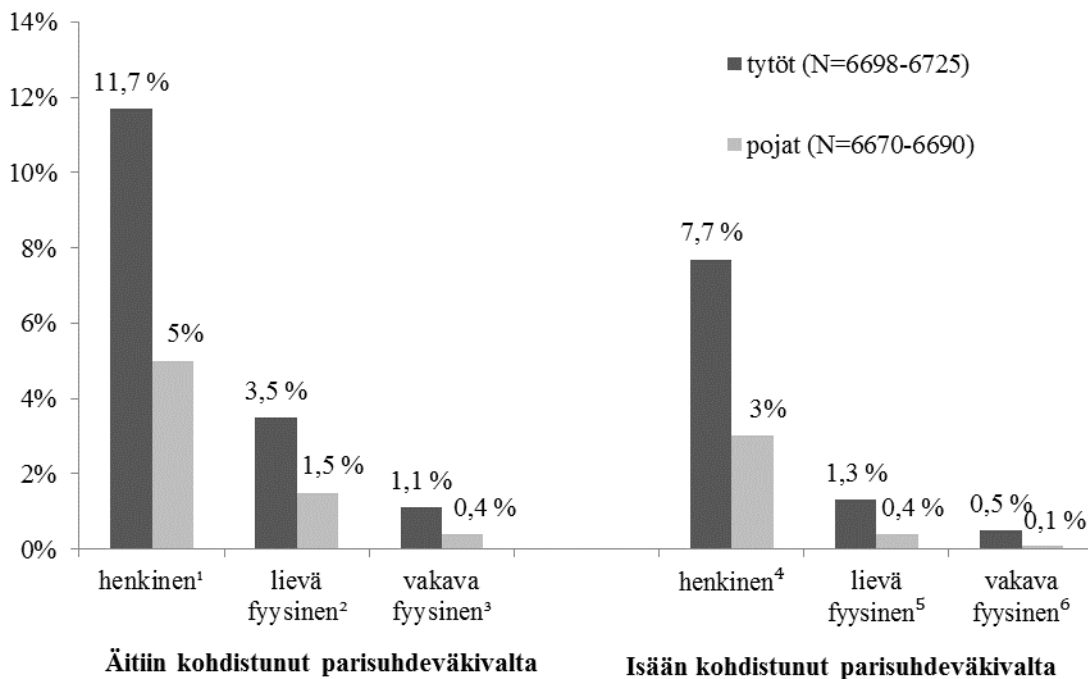
Lievän fyysisen väkivallan osalta vanhempien sukupuoliero oli vielä selvempi: äitiensä kohdistunutta lievää fyysistä väkivaltaa kertoi havainneensa lähes kolminkertainen määrä lapsia ja nuoria verrattuna isään kohdistuneeseen lievään fyysiseen väkivaltaan (taulukko 3). Lisäksi oli tyypillisempää, että perheessä oli tapahtunut ainoastaan äitiin kohdistunutta lievää fyysistä väkivaltaa kuin vain isään kohdistunutta (kuvio 1). Vakavimmat fyysisen väkivallan muodot, kuten esineellä lyöminen, veitsellä hyökkääminen ja ampuma-aseella uhkaaminen, olivat harvinaisimpia. Äitiin kohdistunutta vakavaa fyysistä väkivaltaa kertoi havainneensa yli kaksinkertainen määrä vastaajia verrattuna isään kohdistuneeseen vakavaan fyysiseen väkivaltaan. Sekin kohdistui tyypillisimmin ainoastaan äitiin, ja oli harvemmin molemminpuolista tai vain isään kohdistuvaa.

Kuvio 1. Äitiin, isään ja molempiin vanhempiin kohdistuneet parisuhdeväkivallan muodot (N=13391-13447)

Tyttöjen ja poikien väliset erot

Tyttöjen ja poikien välillä oli selkeä ero siinä, paljonko he kertoivat havainneensa vanhempiin kohdistunutta parisuhdeväkivaltaa. Tytöt kertoivat nähneensä tai kuulleensa kaikkia parisuhdeväkivallan muotoja enemmän kuin pojat riippumatta siitä, kohdistuiko väkivalta äitiin vai isään (kuvio 2). Tytöt kertoivat havainneensa kumpaankin vanhempaan kohdistuneita henkisen väkivallan, lievän fyysisen ja vakavan fyysisen parisuhdeväkivallan muotoja yli kaksi kertaa useammin kuin pojat.

Kuvio 2: Äitiin ja isään kohdistuneen parisuhdeväkivallan muodot tyttöjen ja poikien kokemina (ristiintaulukko)

¹ $\chi^2=196,791$, $df=1$, $p<.001$

² $\chi^2=54,060$, $df=1$, $p<.001$

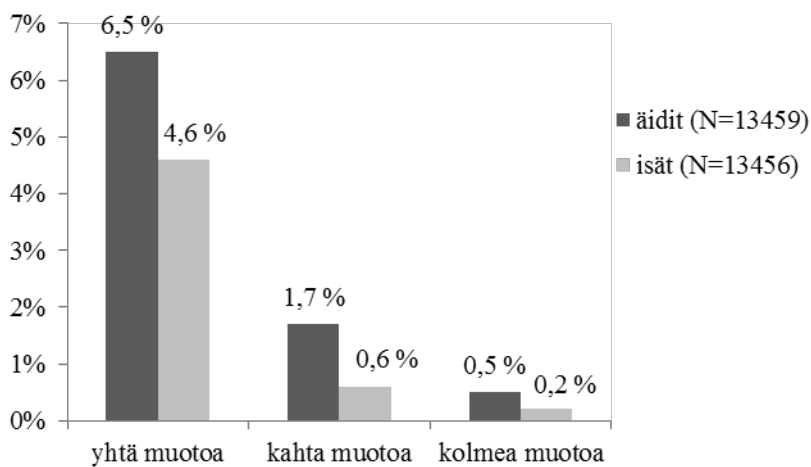
³ $\chi^2=16,598$, $df=1$, $p<.001$

⁴ $\chi^2=142,835$, $df=1$, $p<.001$

⁵ $\chi^2=28,422$, $df=1$, $p<.001$

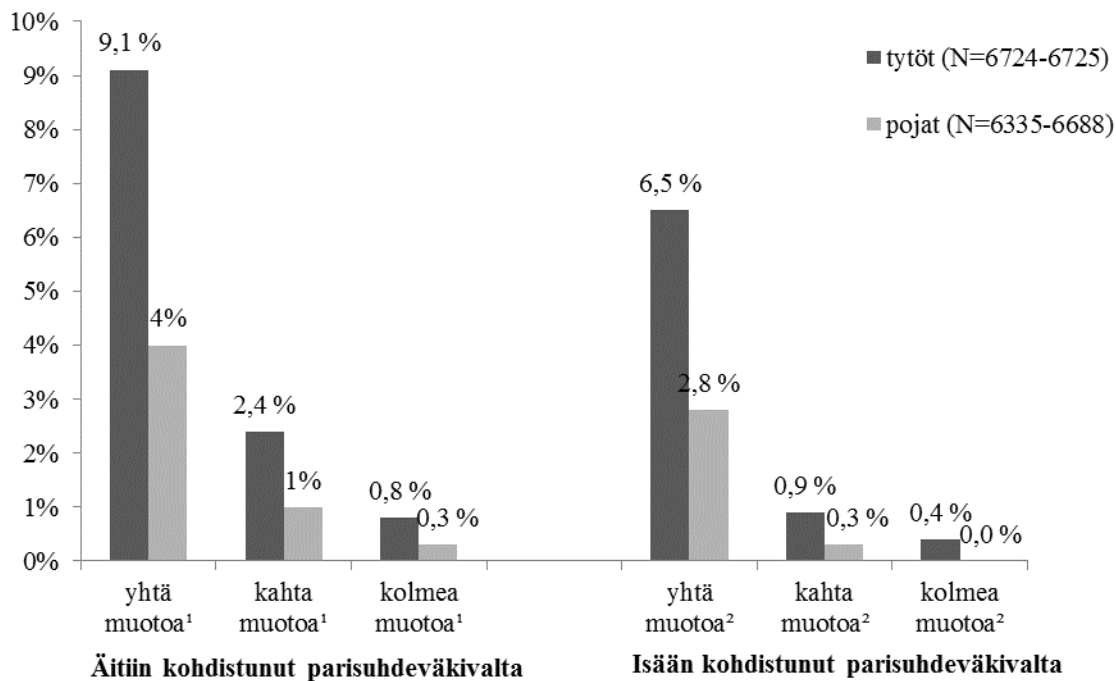
⁶ $\chi^2=19,461$, $df=1$, $p<.001$

Tilanteissa, joissa eri väkivallan muodot esiintyivät yhdessä, fyysisen väkivallan muotojen esiintyminen ilman henkistä väkivaltaa oli varsin harvinaista. Jos äitiin kohdistui fyysistä väkivaltaa, oli 86 % (n=375) tapauksista mukana myös henkistä väkivaltaa. Isään kohdistuttua fyysistä väkivaltaa oli 91 % (n=146) tapauksista mukana myös henkistä väkivaltaa. Yleisintä oli, että lapset ja nuoret kertoivat havainneensa vanhempaansa kohdistuneen yhtä parisuhdeväkivallan muotoa, joka oli useimmiten henkinen väkivalta (kuvio 3). Kolmen väkivallan muodon esiintyminen samanaikaisesti oli harvinaista. Äidit olivat lasten ja nuorten mukaan isiä useammin kasautuneen väkivallan kohteena, riippumatta siitä, kuinka kasautunutta väkivaltaa oli. Äiteihin kohdistui isiä useammin yhtä, kahta tai kolmea väkivallan muotoa.

Kuvio 3: Äiteihin ja isiin kohdistuneiden parisuhdeväkivallan muotojen (henkinen, lievä fyysinen ja vakava fyysinen) määrät (ristiintaulukko)

Tytöt kertoivat havainneensa sekä yhtä, kahta että kolmea äitiinsä kohdistuneen parisuhdeväkivallan muotoa enemmän kuin pojat (kuvio 4). Yhden parisuhdeväkivallan muodon kokeminen oli selvästi yleisintä molemmilla sukupuolilla. Kaikkien muotojen osalta tyttöjä oli väkivaltaa havainneista yli kaksinkertainen määrä poikiin verrattuna.

Kuvio 4: Äitiin (vas.) ja isään (oik.) kohdistuneiden väkivallan muotojen määrät tyttöjen ja poikien kokemina (ristiintaulukko)

¹ $\chi^2=202,725$, $df=3$, $p<.001$

² $\chi^2=144,145$, $df=3$, $p<.001$

Tyttöjen ja poikien välinen ero vastauksissa oli näkyvässä myös isään kohdistuneesta väkivallasta kysyttäessä (kuvio 4). Useiden väkivallan muotojen havainnoiminen oli varsin harvinaista, alle prosentin luokkaa sekä tytöillä että pojilla. Yhdestä tai kahdesta isään kohdistuneen parisuhdeväkivallan muodosta kertoneita tyttöjä oli yli kaksinkertainen määrä poikiin verrattuna, ja kolmea muotoa kertoi havainneensa poikiin verrattuna yli kymmenkertainen määrä tyttöjä.

Johtopäätökset ja pohdinta

Tulosten mukaan 10,6 % lapsista on viimeisen vuoden aikana nähnyt tai kuullut jompaankumpaan vanhempansa kohdistunutta parisuhdeväkivaltaa. Aikaisemman suomalaisen tutkimuksen pohjalta on arveltu, että vanhempien välistä parisuhdeväkivaltaa on joutunut todistamaan noin 17 % lapsista (Dufva 2001) tai noin kolmannes väkivaltaa kokeneiden äitien lapsista (Piispa 2006). Ellonen ja Sariola (2008) ovat verranneet Piispan (2006) tuloksia tässä tutkimuksessa käytettyyn lapsiuhritutkimusaineistoon. He eivät erottele tutkimuksessaan varsinaista parisuhdeväkivaltaa. He kuitenkin huomauttavat, että vertailtaessa Piispan (2006) tuloksia aineistonsa tuottamiin tuloksiin nuoret todennäköisesti havaitsevat vanhempiin kohdistuvaa väkivaltaa enemmän kuin äidit arvioivat.

Tässä tutkimuksessa kysytyistä parisuhdeväkivallan muodoista yleisimpiä olivat henkiseksi väkivallaksi määritellyt nimittely, pilkkaaminen ja halventaminen. Näitä väkivallan muotoja ei esimerkiksi Piispan ym. (2006) tutkimuksessa ole kysyty, eikä niiden yleisyydestä siten ole juurikaan saatavilla aiempaa tutkimustietoa. Nimittelyn ja pilkkaamisen merkitystä vallankäyttönä ei kuitenkaan tulisi aliarvioida. Perheen sisäisellä vuorovaikutuksella ja valtasuhteiden tuottamisella voi olla merkitystä lasten ja nuorten käsityksille ihmissuhteista yleisesti sekä erityisesti sukupuolten välisistä suhteista ja niihin liittyvistä valta-asetelmista (Notko 2011). Vanhempien toiminta läheisissä suhteissa ja sukupuolten välisessä vuorovaikutuksessa vaikuttaa siten oleellisesti lasten sukupuolikäsityksiin.

Henkinen väkivalta oli tulostemme mukaan muita parisuhdeväkivallan muotoja yleisempää. Äiteihin sitä kohdistui selvästi enemmän kuin isiin. Analysoimme arkikielessä henkiseksi väkivallaksi kutsuttujen vallankäytön muotojen vastavuoroisuutta myös siitä syystä, että miesten tekemää väkivaltaa on pyritty monissa yhteyksissä oikeuttamaan naisten nalkutuksella. Väkivallan syyksi on esimerkiksi esitetty naisten verbaalisesti provosoivaa käyttäytymistä. (Piispa & Heiskanen 2000; Keskinen 2005; Husso 2003). Tuloksemme viittaavat kuitenkin siihen, että väkivalta on harvoin täysin vastavuoroista. Henkisen väkivallan osalta tyypillisintä oli, että pelkästään isä kohdisti sitä äitiin. Alle puolessa tapauksista, joissa äitiin oli kohdistunut henkistä parisuhdeväkivaltaa, myös äiti oli kohdistanut sitä isään. Vastavuoroisuus oli yleisempää, mikäli isään kohdistui henkistä väkivaltaa. Suoria syy-yhteyksiä esimerkiksi provosoinnista tai kostosta ei kuitenkaan voida vetää.

Myös lievää fyysistä väkivaltaa oli kohdistunut enemmän äiteihin kuin isiin. Vastavuoroisuus oli samansuuntaista kuin henkisessä väkivallassa. Tuloksemme eivät siten poissulje aiemman tutkimuksen löydöksiä naisten tekemän parisuhdeväkivallan itsepuolustusellisuudesta (Dobash & Dobash 1992; Keskinen 2005). Pieni osa aineistomme lapsista ja nuorista kertoi havainneensa vain äidin suunnalta isään kohdistunutta lievää fyysistä väkivaltaaⁱⁱ. Vakavan fyysisen väkivallan kokeminen oli melko harvinaista. Tulosten mukaan hyvin harva lapsista oli nähnyt tai kuullut molempiin vanhempiinsa kohdistuvaa vakavaa fyysistä väkivaltaa.

Kun tutkimme parisuhdeväkivallan kasautumista eli useiden muotojen tapahtumista samassa perheessä, sukupuolistuneisuus oli samansuuntaista kuin muissakin väkivallan muodoissa. Sekä

yhtä, kahta että kolmea väkivallan muotoa oli kohdistunut enemmän naisiin kuin miehiin. Aiemman parisuhdeväkivallan dynamiikkaan liittyvän tutkimuksen valossa ei ole yllättävää, että juuri naisiin kohdistuva henkiseksi kutsuttu väkivalta eskaloituu useammin myös fyysiseksi väkivallaksi (Lehtonen & Perttu 1999; Piispa 2006). Erityisesti fyysiseen väkivaltaan turvautuminen on kulttuurissamme miehille hyväksytympää kuin naisille (esim. Dobash & Dobash 1998b; Husso 2003; Keskinen 2005; Lattu 2008).

Yhteenvedona voidaan todeta, että parisuhdeväkivalta on sukupuolistunutta kahdella tasolla: sekä naisiin ja miehiin kohdistuneen väkivallan yleisyyden että tyttöjen ja poikien kertomien havaintojen näkökulmasta. Äitiin kohdistunutta parisuhdeväkivaltaa kertoi havainneensa suurempi osa lapsista ja nuorista kuin isään kohdistunutta parisuhdeväkivaltaa. Vielä selkeämpi ero oli väkivaltaa havainneiden lasten ja nuorten sukupuolella: tytöt kertoivat havainneensa kaikkia parisuhdeväkivallan muotoja molempia vanhempiaan kohtaan selvästi enemmän kuin pojat. Erolle voidaan ajatella olevan kahdentyyppisiä syitä: joko ero on todellinen siinä merkityksessä, että poikien nähden todella tapahtuu vähemmän parisuhdeväkivaltaa kuin tyttöjen, tai ilmiössä on kyse ennemminkin väkivallan tulkintaan ja väkivallan kokemusten raportoimiseen liittyvistä eroista tyttöjen ja poikien välillä. Yksinkertaisin selitys tuloksillemme olisi se, että tyttöjen perheissä esiintyy enemmän parisuhdeväkivaltaa kuin poikien perheissä. Vaihtoehtoisesti voi olla myös niin, että tytöt viettävät esimerkiksi enemmän aikaa kotona kuin pojat, ja näin altistuvat todennäköisemmin väkivaltatapauksille kotonaan, tai että jostain syystä vanhemmat käyttävät avoimemmin väkivaltaa tyttöjen läsnä ollessa.

Teoreettisen viitekehiksemme pohjalta esitämme kuitenkin, että erojen syynä voivat olla sukupuolten väliset erot ja sukupuolistuneet tapaisuudet väkivallan kohtaamisen tavoissa, väkivaltaan suhtautumisessa ja väkivaltatilanteiden tulkinnassa. Tyttöjen ja poikien suhde väkivallan käyttämiseen ja sen kohteena olemiseen muotoutuu kulttuurissamme erilaiseksi (Campbell 1994 ja 2006; Astin ym. 2003; Husso 2003; Oksanen 2008). Tämä vaikuttaa esimerkiksi siihen, mikä tulkitaan väkivallaksi, miten väkivalta koetaan, miten sitä selitetään, miten siihen suhtaudutaan ja millaisia odotuksia ja oletuksia tyttöjen ja poikien toimintaan kohdistuu.

Sukupuolierot ja väkivaltaan liittyvät mies- ja naistapaisuudet näkyvät myös lasten arjessa. Fyysisen väkivallan tunnusmerkit täyttävä nujakointi on edelleen normaalina pidetty osa poikien välistä kanssakäymistä, ja tytöt ja pojat oppivat suhtautumaan aggression ja vihan ilmauksiin ja väkivallan

käyttämiseen eri tavoilla. Esimerkiksi tilanteissa, joissa pojat mieltävät väkivallan kontrollin ja hallinnan osoitukseksi, tytöt tulkitsevat sen helposti itsek kontrollin pettämiseksi (Campbell 1994 ja 2006). Myös kyselytutkimusten vastaustyylien on todettu olevan sukupuolistuneita (Ronkainen 1999). Jo 3.–6.-luokkalaisten lasten vastauksista on löydetty selkeitä sukupuolitapaisuuksia: poikien on muun muassa huomattu välttelevän omien tunteiden paljastamista ja heikkouteen ja haavoittuvuuteen viittaavia ilmauksia huomattavasti tyttöjä enemmän. He myös suhtautuvat tyttöjä myönteisemmin väkivaltaan ongelmien ratkaisemisen välineenä. (Oksanen 2008.)

Lisäksi tyttöjen ja poikien selviytymiskeinoja koskevissa tutkimuksissa on havaittu, että sukupuoleen liittyvät ideaalit ja tapaisuudet ovat yhteydessä myös avun etsimiseen ja selviytymiseen. Tyttöjen on todettu panostavan ihmissuhteisiin poikia enemmän, ja poikien puolestaan torjuvan ja kieltävän ongelmia ja pyrkivän selviämään itsekseen tyttöjä useammin. (Piko 2001; Eschenbeck ym. 2007; Lepistö & Paavilainen 2011.)

Sukupuolistuneet tapaisuudet sekä väkivallan kokemisessa, väkivaltaan suhtautumisessa että sen ymmärtämisessä yhdessä selviytymiskeinojen sukupuolistuneisuuden kanssa selittävät osaltaan suurta eroa tyttöjen ja poikien kertomien havaintojen välillä tässä tutkimuksessa. Analyysin perusteella näyttää siltä, että sekä naisten ja miesten että tyttöjen ja poikien suhde väkivaltaan on sukupuolistunut. Tämä olisi tärkeää ottaa huomioon tutkimuksissa ja käytännöissä. Sukupuolistuneiden tapaisuuksien ja niiden toistamisen voima ja vaikutus lasten ja nuorten toimintaan ja heihin kohdistuviin odotuksiin olisi tärkeää tiedostaa sekä ennaltaehkäisevässä väkivaltatyössä että väkivaltaa kohdanneiden henkilöiden selviytymistä tuettaessa. Sukupuolisensitiivinen lähestymistapa tulisi siten ottaa lähtökohdaksi myös lasten ja nuorten kanssa työskennellessä.

Kirjallisuus

Archer, John (toim.) (1994) *Male Violence*. Lontoo & New York: Routledge.

Astin, Sarah & Redston, Philip & Campbell, Anne (2003) Sex differences in social representations of aggression: Men justify, women excuse? *Aggressive Behavior* 29 (2), 128–133.

Buckley, Helen & Holt, Stephanie & Whelan, Sadhbh (2007) Listen to Me! Children's experiences of domestic violence. *Child Abuse Review* 16 (5), 296–310.

Butler, Judith (2006) *Hankala sukupuoli: Feminismi ja identiteetin kumous*. Helsinki: Gaudeamus. Suomentaneet Tuija Pulkkinen ja Leena-Maija Rossi.

Campbell, Anne (1994) *Men, Women and Aggression*. New York: Basic Books.

Campbell, Anne (2006) Sex differences in direct aggression: What are the psychological mediators? *Aggression and Violent Behavior* 11 (3), 237–264.

Cater, Åsa K. (2004) *Negotiating normality and deviation – father's violence against mother from children's perspective*. Örebro: Örebro University.

Cater, Åsa K. (2007) Children's Meaning-Conciliation of their Fathers' Violence Related to Fathers and Violence in General. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 8 (1), 41–55.

Collins, Randall (2008) *Violence. A Micro-Sociological Theory*. Princeton & Oxford: Princeton University Press.

Devries, Karen & Mak, J. T. & García-Moreno, C. & Petzold, M. & Child, J. C. & Falder, G. & Lim, S. & Bacchus, L. & Engell, R. & Rosenfeld, L. & Pallitto, C. & Vos, T. & Abrahams, N. & Watts, C. H. (2013) The Global Prevalence of Intimate Partner Violence Against Women. *Science* 340 (6140), 1527–1528.

Dobash, Rebecca Emerson & Dobash, Russell (1992) *Women, violence and social change*. Lontoo: Routledge.

Dobash, Rebecca Emerson & Dobash, Russell (1998a) *Cross-Border Encounters. Challenges and Opportunities*. Teoksessa Rebecca Emerson Dobash & Russell Dobash (toim.): *Rethinking violence against women*. Thousand Oaks, Lontoo, New Delhi: Sage Publications, 1–21.

Dobash, Rebecca Emerson & Dobash, Russell (1998b) *Violent Men and Violent Contexts*. Teoksessa Rebecca Emerson Dobash & Russell Dobash (toim.): *Rethinking violence against women*. Thousand Oaks, Lontoo, New Delhi: Sage Publications, 141–168.

Dobash, Rebecca Emerson & Dobash, Russell (2004) Women's Violence to Men in Intimate Relations. *Working on a Puzzle*. *British Journal of Criminology* 44 (3), 324–349.

Dufva, Virpi (2001) *Mikä lapsella hätänä? Perheväkivalta koulun henkilöstön näkökulmasta*. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 25. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Edleson, Jeffrey (1999) Children's Witnessing of Adult Domestic Violence. *Journal of Interpersonal Violence* 14 (8), 839–870.

- Ellonen, Noora & Kääriäinen, Juha & Salmi, Venla & Sariola, Heikki (2008/2010) Lapsiuhritutkimus 2008 (elektroninen aineisto). FSD2416, versio 1.0 (2010-07-01). Helsinki: Sisäasiainministeriö. Poliisiosasto & Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu & Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos & Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto (tuottajat). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto (jakaja).
- Ellonen, Noora & Kääriäinen, Juha (2008) Tutkimuksen toteutus. Teoksessa Noora Ellonen & Juha Kääriäinen & Venla Salmi & Heikki Sariola: Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulun raportteja. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja, 32–40.
- Ellonen, Noora & Sariola, Heikki (2008) Väkivallan näkeminen perheessä. Teoksessa Noora Ellonen & Juha Kääriäinen & Venla Salmi & Heikki Sariola: Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulun raportteja. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja, 68–80.
- Eschenbeck, Heike & Kohlmann, Carl-Walter & Lohaus, Arnold (2007) Gender differences in coping strategies in children and adolescents. *Journal of Individual Differences* 28 (1), 18–26.
- Eskonen, Inkeri (2005) Perheväkivalta lasten kertomana. *Acta Universitatis Tamperensis* 1107. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Euroopan Unioni: European Agency for Fundamental Rights (2014) Violence against women: an EU-wide survey. <http://www.refworld.org/docid/5316ef6a4.html>. Luettu 11.10.2014.
- Fantuzzo, John & Mohr, Wanda (1999) Prevalence and effects of child exposure to domestic violence. *Future of Children* 9 (3), 21–32.
- Goldblatt, Hadass (2003) Strategies of Coping Among Adolescents Experiencing Interparental Violence. *Journal of Interpersonal Violence* 18 (5), 532–552.
- Hamby, Sherry & Grych, John (2013) *The Web of Violence. Exploring Connections Among Different Forms of Interpersonal Violence and Abuse*. New York: Springer.
- Hatty, Suzanne (2000) *Masculinities, Violence & Culture*. Thousand Oaks, Lontoo, New Delhi: Sage Publications.
- Hearn, Jeff (2013) The Sociological Significance of Domestic Violence. Tensions, Paradoxes and Implications. *Current Sociology* 61 (2), 152–170.
- Heiskanen, Markku & Piispa, Minna (1998) Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Tilastokeskus. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Oikeus 1998:12. Helsinki: SVT, Tilastokeskus.

- Heiskanen, Markku & Ruuskanen, Elina (2010) Tuhansien iskujen maa. Miesten kokema väkivalta Suomessa. HEUNI Report series 66. Helsinki: Verkkojulkaisu: http://www.heuni.fi/material/attachments/heuni/reports/6KHnLcUwR/Full_report_66.pdf. Luettu 7.5.2014.
- Holma, Juha & Partanen, Terhi (2008) Lähisuhdeväkivalta tutkimuskohteena. Teoksessa Eija Sevón, & Marianne Notko (toim.): Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Gaudeamus, 274–291.
- Holt, Stephanie & Buckley, Helen & Whelan, Sadhbh (2008) The impact of exposure to domestic violence on children and young people: A review of the literature. *Child Abuse & Neglect* 32 (8), 797–810.
- Husso, Marita (2003) Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila. Tampere: Vastapaino.
- Husso, Marita & Virkki, Tuija (2008) Sukupuolistunut luottamus ja väkivalta parisuhteissa. Teoksessa Eija Sevón & Marianne Notko (toim.): Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Gaudeamus, 259–273.
- Johnson, Holly (1996) *Dangerous Domains: Violence Against Women in Canada*. Toronto: Nelson.
- Johnson, Holly (1998) Rethinking Survey Research on Violence Against Women. Teoksessa Rebecca Emerson Dobash & Russell Dobash (toim.): *Rethinking violence against women*. Thousand Oaks, Lontoo, New Delhi: Sage Publications, 23–51.
- Jokinen, Arto (2000) Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri. Tampere: Tampere University Press.
- Jokinen, Eeva (2005) *Aikuisten arki*. Helsinki: Gaudeamus.
- Keskinen, Suvi (2005) *Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat*. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt. Tampere: Tampere University Press.
- Krebs, Christopher & Breiding, Matthew J. & Browne, Angela & Warner, Tara (2011) The Association Between Different Types of Intimate Partner Violence Experienced by Women. *Journal of Family Violence* 26 (6), 487–500.
- Lapsiuhritutkimus (2012) *Lapsiuhritutkimus 2008*. Koodikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto (tuottaja ja jakaja).
- Lattu, Emmi (2008) Naisten tekemä väkivalta. Teoksessa Sari Näre & Suvi Ronkainen (toim.): *Paljastettu intiimi*. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 168–192.
- Lehtonen, Anja & Perttu, Sirkka (1999) *Naisiin kohdistuva väkivalta*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Lepistö, Sari & Paavilainen, Eija (2011) Tyttöjen ja poikien erilainen selviytyminen perheväkivallasta. *Janus* 19 (3), 221–237.

Lundgren, Eva (1998) *The Hand that Strikes and Comforts: Gender Construction and the Tension between Body and Symbol*. Teoksessa Rebecca Emerson Dobash & Russell Dobash (toim.): *Rethinking violence against women*. Thousand Oaks, Lontoo, New Delhi: Sage Publications, 169–198.

McNay, Lois (2000) *Gender and Agency: Reconfiguring the Subject in Feminist and Social Theory*. Cambridge: Polity Press.

Meltzer, Howard & Doos, Lucy & Vostanis, Panos & Ford, Tamsin & Goodman, Robert (2009) *The mental health of children who witness domestic violence*. *Child and Family Social Work* 14 (4), 491–501.

Mullender, Audrey & Hague, Gill & Iman, Umme & Kelly, Liz & Malos, Ellen & Regan, Linda (2002) *Children's Perspectives on Domestic Violence*. Lontoo: Sage.

Niemi-Kiesiläinen, Johanna (1999) *Onko naisen turvallisuus naisen oma asia?* Teoksessa *Tasa-arvoasiain neuvottelukunta: Puheenvuoroja naisiin kohdistuvasta väkivallasta*. *Tasa-arvojulkaissuja* 3/98. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Notko, Marianne (2011) *Väkivalta, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Oksanen, Atte (2008) *Lapsuus ja satuttaminen kulutusyhteiskunnassa*. Teoksessa Sari Näre & Suvi Ronkainen (toim.): *Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikka*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 222–258.

Oranen, Mikko (2001) *Elämää varjossa – väkivallalle altistumisen vaikutuksista*. Teoksessa Mikko Oranen (toim.): *Perheväkivallan varjossa. Raportti lapsikeskeisen työn kehittämisestä*. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 41–65.

Oranen, Mikko (2008) *Barn som lärare – utbildningsprogram för barnrådgivare*. Teoksessa Maria Eriksson (toim.): *Barn som upplever våld. Nordisk forskning och praktik*. Tukholma: Gothia, 81–99.

Piispa, Minna (2006) *Parisuhdeväkivalta*. Teoksessa Minna Piispa & Markku Heiskanen & Juha Kääriäinen & Reino Sirén: *Naisiin kohdistunut väkivalta 2005*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 41–81.

Piispa, Minna; Heiskanen, Markku; Kääriäinen, Juha; Sirén, Reino (2006) *Naisiin kohdistunut väkivalta 2005*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Piispa, Minna & Heiskanen, Markku (2000) *Väkivallan hinta: naiseen kohdistuvan väkivallan kustannukset Suomessa*. Tilastokeskus: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Piko, Bettina (2001) Gender differences and similarities in adolescents' way of coping. *The Psychological Report* 51, 223–235.

Rikoslaki 19.12.1889/39

Ronkainen, Suvi & Näre, Sari (2008) Intiimin haavoittava valta. Teoksessa Sari Näre & Suvi Ronkainen (toim.): *Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 7–40.

Ronkainen, Suvi (1999) *Ajan ja paikan merkitsemät: Subjektiviteetti, tieto ja toimijuus*. Tampere: Gaudeamus.

Virkki, Tuija & Lehtikangas, Mari (2014) Monikulttuurisuus ja sukupuoli parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten toimijuutta tukevassa auttamistyössä. *Janus* 22 (2), 119–137.

West, Candace & Zimmerman, Don (1987) Doing gender. *Gender & Society* 1 (2), 125–151.

Øverlien, Carolina (2010) Children Exposed to Domestic Violence: Conclusions from the Literature and Challenges Ahead. *Journal of Social Work* 10 (1), 80–97.

Øverlien, Carolina & Hydén, Margareta (2009) Children's Actions when Experiencing Domestic Violence. *Childhood* 16 (4), 479–496.

i

Naiset kertovat tyypillisimmin kokeneensa lievää fyysistä väkivaltaa. Sen kohteena kertoo viimeisen vuoden aikana olleensa 6 % suomalaisista naisista, ja nykyisen parisuhteensa aikana 17 %. Väkivallalla uhkailua on nykyisessä parisuhteessaan kokenut 8 % naisista. Seksuaalista väkivaltaa kertoo kokeneensa 5 % avo- tai avioliitossa olevista naisista nykyisessä suhteessaan. Lisäksi 16 % raportoi kokeneensa sitä entisessä suhteessa. (Piispa 2006.)

ⁱⁱ Esimerkiksi Emmi Latun (2008) mukaan naiset käyttävät väkivaltaa itsepuolustuksen lisäksi esimerkiksi kontrolliin ja mustasukkaisuuteen liittyvissä tilanteissa.